

Слава

СВЕТИ САВА

С А Д Р Ж А Ј

+ БЕСЕДА НА СВЕТОГ САВУ	7
О1. СЛАВИТЕ ГОСПОДА СВИ НАРОДИ	9
О2. ЖИТИЈЕ СВЕТОГ САВЕ ПРВОГ АРХИЕПИСКОПА СРПСКОГ	21
О3. КУЛТ СВЕТОГ САВЕ	83
О4. О СЛАВИ ИЛИ КРСНОМ ИМЕНУ	95

БЕСЕДА НА СВЕТАГ САВУ

Целог свог века свети Сава бринуо је четири бриге, једну за другом, све природним и логичним путем. Ово су биле Савине бриге:

прва за спасење своје душе,
друга за спасење своје фамилије,
 трећа за спасење свога народа и
четврта за спасење свих православних народа и осталог света...

То су те четири бриге, које је свети Сава бринуо целог свог века, и то најпре једну по једну, а доцније све укупно.

Ниједна од ових Савиних брига није застарела. Све четири су актуелне како за духовника и државника тако и за сваког правог Србина уопште. И све су, као што рекосмо, природне и логичне. Све се развијају у концентричним круговима. А у центру је Христос Спаситељ. Јер без Христа Спаситеља нико не може ни говорити о спасењу, било свом било ма чијем. Нити пак неко може без штете прескочити један круг бриге па прећи на други. У својој старости Сава је носио једновремено све четири бриге. Бринући се о васељенској цркви он није ни за час напуштао бригу о свом народу, о својим сродницима на власти, и о својој души. Све четири струне стално су звучале у његовом срцу и уму. Свакој његовој бризи одговарала је молитва и труд и делање. Бринуо се непрестано, да све потребно оствари и све започето доведе до савршенства...

Прво се мора поставити мерило, па онда мерити.

Није ли српском народу мерило свети Сава, као највиши Христов слуга у српству и духовни отац нације?

Ако признајеш да јесте, Србине и светосавски сине, онда пази, да се не нађеш лак на том мерилу. А лак ћеш се наћи ако не носиш бриге светог оца Саве.

Ако си учен и школован, и уздигнут на висок и одговоран положај, онда се од тебе тражи да понесеш све четири Савине бриге, без изузетка. Ако ли си неук и прост, теби се још може и опростити она четврта, ако прве три свесно и савесно бринеш.

Али како ће се опростити ономе ко узима на себе само ону четврту бригу, то јест бригу о васцелом свету, а не брине ни о свом народу ни о својој деци и родитељима нити о својој сопственој души? Хоће чово да очисти велики град, а ћубре му у кући и коров око куће.

Како ли ће се опростити и ономе ко се назива националистом и патриотом, а брине само ону трећу бригу, бригу о народу, без бриге о души своје деце и својој? Неће ли његова напуштена деца развалити оно што он за народ сагради? Од оваквих националиста и њиховог злог порода народ је много патио.

Део беседе светог Николаја Српског из 1951. године

„Као свима, и нама Бог жели спасење: отац мој и ја из земље народа нашег јерес зловерја одагнасмо, и православна вера расте и множи се. Једино нам недостаје што немамо свог архиепископа, да у нашој земљи освећује и учи у Господу.”

Из „Житија светог Саве” Теодосија Хиландарца

СЛАВИТЕ ГОСПОДА
СВИ НАРОДИ

СЛАВИТЕ ГОСПОДА СВИ НАРОДИ [01.01]

Православна црква организована је око вршења свете литургије – евхаристије. У евхаристији Црква има своју пуноћу, верни на тајанствен начин постају Тело Христово, утрађују се у Бога и уносе Бога у себе, добијају лек бесмртности и проналазе предукус вечног Царства Божјег. У самом језгру цркве као заједнице верних (крштених хришћана који учествују у црквеној животу) је епископ (владика) кога окружују презвитери (свештеници), помажу му ћакони. Таква структура је основа организације православне цркве, из које су кроз историју, на различитим територијама, настали сви већи и мањи организациони облици јединствене, саборне, васељенске Цркве.

На челу прве евхаристије која је извршена по Силаску Светог Духа на апостоле био је апостол Петар. Касније, на чело евхаристијског сабрања Јерусалимске цркве долази апостол Јаков. На литургијама, евхаристијским сабрањима Јерусалимске цркве у почетку није било разлике између апостола и верних у степену учешћа у њеном извршавању. Разлика између апостола и осталих верних била је само у томе што су апостоли заузимали почасно средишње место. Није било посматрача, сви су били учесници а епископ који је био на челу, предстојатељ евхаристије, узносио је Богу захвалност, благодарење у име целог скупа.

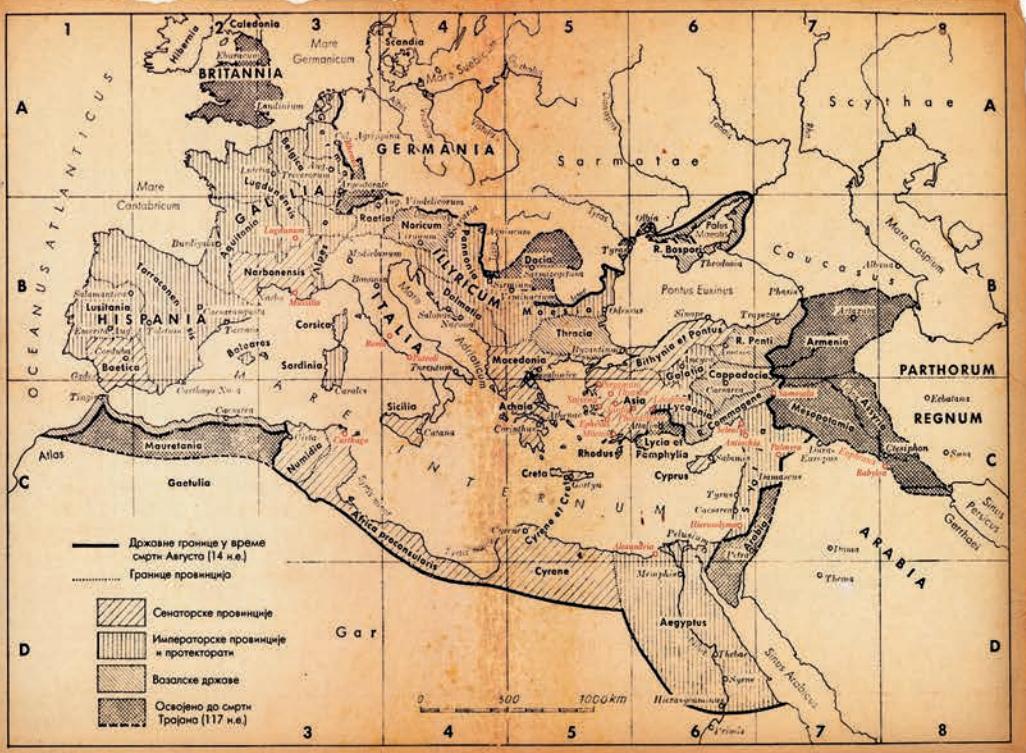
Временом, како се црква ширila и умножавао се број верних, јединствено градско сабрање под једним епископом поделило се на више истовремених евхаристијских сабрања у истом већем граду или селима око града. Презвитери или свештеници, прво у сеоским, а затим и у градским црквама постају у име епископа вршиоци евхаристије. Тако настају парохије, као најмањи делови цркве. Без епископа парохије не ноше пуноћу цркве, али имају релативну аутономност - властито богослужбено средиште, територију и одређени број чланова.

С друге стране, територијално ширење цркве, растуће мноштво локалних заједница и мноштво епископа довели су до настанка система независних помесних цркава у склопу саборне, васељенске Цркве.

Излазак из катакомби ◆
Катакомбе Светог Каликстоса у Риму.

Престанак прогона означио је нову етапу у историји Цркве. Дошло је време не само слободног исповедања вере већ и њеног све већег друштвеног утицаја.

♦ Ширење цркве у

Царству

Майа Римској цар-
стиву из првих векова
хришћанства.

На својим мисионарским путовањима свети апостол Павле основао је, широм Медитерана, велико хришћанско заједништво. Преко многобројних малоазијских заједница, до Атине и Коринта на Истоку, Рима, Марсеља и Лиона на Западу и Александрије и Картагине у Африци, хришћанска вера доспева у све области Римског царства.

♦ Ранохришћанска евхаристија

Дешаљ агнеша са фреске у олтару Краљеве цркве у Студеници, почетак XIV века.

Света тајна евхаристије (благодарење, захвалност) коју је установио сам Христос на Тајној вечери, представља срж и основ Цркве и живота сваког члана црквене заједнице. Прва црквена сабрања, прве евхаристије вршене су уз учешће целе заједнице, што је значило да су се сви верни на литургијском сабрању причешћивали, зато што је то сабрање ради причешћа Христовим тајнама и установљено. Поредак литургије у почетку није био јединствен и свака метропола имала је свој обред, све док на Истоку није преовладао византијски обред, у три литургије: Светог Јована Златоустог, Светог Василија Великог и Литургија прећеосвећених дарова (великопосна литургија).

♦ Епископи

Епископи Јаков Јерусалимски, Николај Мирликијски и Игњашије Антиохијски, икона с краја XV века постиче из манастира са језера Оњећа у Русији, налази се у Музеју Русије у Санкт Петербургу.

Епископ је служитељ највишег степена црквене јерархије, изабран и послан кроз хиротонију да врши улогу првовештеника евхаристијског сабрања. У символичком смислу, епископ је икона Христова. Епископско служење је централно служење у цркви и стога је неопходно; без епископа помесна црква не може се признati као Црква. У време организовања прве цркве епископе су рукополагали апостоли и ово преношење дара епископства хиротонијом (полагањем руке), од апостолских времена до данас назива се апостолско прејемство.

Насупрот уобичајеном мишљењу како је у раној цркви владала потпуна институционална, организациона, догматска и литургијска једнообразност, у ствари је од самог почетка у оквиру једне и саборне Цркве било знатних разлика и по питању организације, и по питању облика литургије, па и по питању учења. Широм Царства у мирна времена, између прогона, састајали су се сабори епископа да усагласе најважнија питања вере и живота у цркви, да очувају јединство Цркве. Кад је цар Константин зауставио прогоне и дао Цркви улогу царске цркве Римског царства, велике заједнице на Истоку и на Западу већ су се одликовале великим разликама по многим питањима црквеног живота.

Васељенска црква већ је била подељена на пет центара управљања или првенства. Рим, Цариград - као *Нови Рим*, Александрија, Антиохија и Јерусалим били су историјски центри хришћанства, којима су, такође, природно, гравитирале њима суседне области. Византијска теорија *пентархије* тако је поделила хришћански свет на пет главних великих области.

У V веку митрополити поменутих градова названи су патријарсима (као што су оци и вође изабраног народа у Старом завету, Аврам, Исак, Јаков називани патријарсима). Римски патријарх је по тадашњем народном обичају назван папа. На Четвртом васељенском сабору и митрополит Јерусалима због угледа Светог града добио је титулу патријарха.

Мада су старе патријаршије у Александрији и Антиохији израсле на темељу поделе Римског царства на провинције, а Римска и Цариградска патријаршија настале у старом и новом главном граду Царства, пет центара пентархије ипак се нису сасвим подударали са политичком поделом Римске империје. Били су поштовани пре свега због историјске улоге коју су имали у животу Цркве.

Јединство Цркве се очувало у сталној вези са апостолским предањем кроз период васељенских сабора, све до вишегодишњег сукоба Рима и Цариграда и до Великог раскола, кад се Римска црква издвојила. У периоду VI-VIII века оформљен је византијски обред који је имао најважнију улогу у очувању духовног јединства православља, учињена је догматска синтеза, а још раније је уједначен канон богослужбених књига.

♦ Цариград

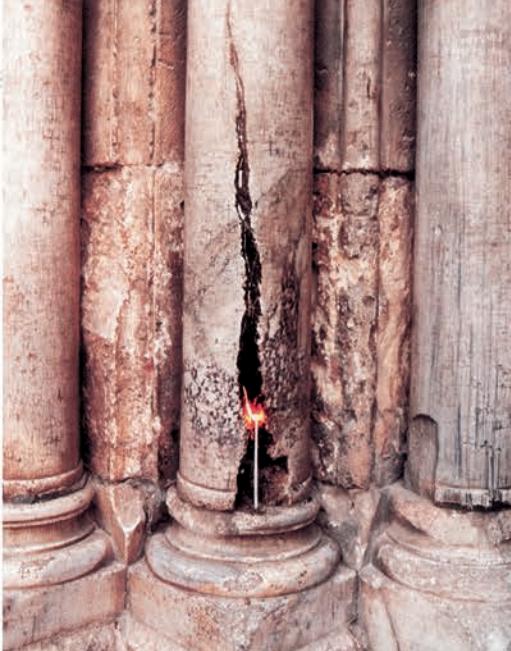
Цариграцки патријарх Фотије, икона са оковом.

Патријарх Фотије (858–867. и 877–886) остао је забележен као један од великих бораца против римских тежњи за апсолутном црквеном доминацијом. На Другом васељенском сабору (381) Васељенској или Цариградској патријаршији, као патријаршији „Новог Рима”, дато је првенство части одмах иза Рима. У XI веку патријаршија која је обухватала Грке у Византији, Северну Африку, Јужну Италију и Сицилију, Малу Азију, Балкан, Русију и Румунију имала је преко 600 епископских тронова. Формирањем помесних цркава њена територија знатно је сужена. Данас има јурисдикцију над грчком заједницом у Истанбулу и Турској, над Светом гором и над грчком архиепископијом у Америци.

♦ Јерусалим

Распукнути стуб на улазу у цркву Светог Гроба у Јерусалиму.

Јерусалимска патријаршија постала је аутономна од 451. године и заузима пето место у поретку пентархије. Имала је јурисдикцију над Палестином и Синајским полуострвом. После инвазије Арапа у VII веку, као и током крсташких сукоба, Јерусалим је изгубио од свог црквеног значаја. Тек у XIX веку, под називом Грчка православна јерусалимска патријаршија, поново стиче древну аутономију. Већина верника пореклом су Арапи, насељени у Израелу и Јордану.

♦ Рим

Кујола цркве Светог Петра у Риму.

Апостолска катедра у Риму, коју су по предању основали апостоли Петар и Павле имала је почасно првенство међу пет древних апостолских седишта, као епископија у метрополи Царства. Као епископија цркве која, као једина апостолска катедра на Западу, има улогу мајке цркве свих цркава тог дела света, поједине римске папе већ од II века покушавају да почасно звање преобрате у практични примат над осталим апостолским седиштима. Учење о папском примату постепено улази у темеље учења Римске цркве, да би на крају постало један од узрока Великог раскола 1054. године између Источне и Западне цркве.

♦ Александрија

Уметничка реконструкција чувене античке Александријске библиотеке, и савремена Александријска библиотека.

Православна грчка Александријска патријаршија представља најстарији патријаршијски престо, у почетку други по рангу после Рима. Патријарх, који себе сматра наследником јеванђелиста Марка носи титулу „папа и патријарх Александрије и Африке“. Услед монофизитског спора 457. године од Александријске патријаршије се одвојила Коптска египатска црква („монофизити“). Садашња јурисдикција Александријске патријаршије (православне) пружа се на Египат, Судан, Тунис, Конго, Кенију, Камерун и Јужну Африку. Седиште патријаршије налази се у Александрији (Египат).

Антиохија ♦

Параклисикон,
богослужбена
књида писана у
Антиохији, 1190.
године.

Прва црква изван Јерусалима основана је у Антиохији и утврђена је радом апостола Павла.

Антиохијска патријаршија први пут се помиње на Другом васељенском сабору 381. године. Године 1366. седиште патријарха сели се из Антиохије у Дамаск у Сирији. Патријарх је Арапин, као и већина клира и верника. Арапски је литургијски језик. Патријаршија, са седиштем у Дамаску, обухвата епархије у Сирији, Либану, Ираку, САД, Аустралији, Новом Зеланду, Бразилу и Аргентини.

Уласком Словена у породицу Цркве, велики део православног света развио је постепено своју културу, различиту од културе хришћана који су говорили грчки или латински. Византија је спремно изашла у сусрет потребама новокрштених народа. Ћирило и Методије обавили су велику мисију међу Словенима. Словени су добили писмо, а словенски језик је ушао у цркву као још један богослужбени језик.

Захваљујући томе што је црква подупирала језичко разликовање, национални елемент је највише утицао на даље диференцирање унутар православља.

Већ у првом веку као најстарија национална црква формира се Сиријска црква (са центром у Антиохији). И друге старе источне православне цркве постале су националне (Јерменска, делимично Грузијска, Коптска, Етиопска, Персијска), али су оне отпале од Васељенске цркве у време монофизитских сукоба.

Словени су истовремено гравитирали према Цариграду као центру и узору који треба подражавати али превазићи. Сразмерно снази које су њихове државе стицале, они су тежили и независности у црквеном погледу. Прва је независност добила Руска црква, која је ушла у *иєнтархију* „уместо“ отпале Римске цркве (касније ће у Русији бити јака идеја о Москви као „трћем Риму“).

Следе независне цркве балканских Словена: Бугарска, Српска...

Аутокефалност, аутокефалија је термин настао од две грчке речи (*αὐτός* и *κεφαλή*) и означава цркву одређене области која има право да сама бира сопственог поглавара (*κεφαλή*). Аутономна и аутокефална црква се разликују пре свега по томе што избор *primusa*, првог епископа аутономне цркве, мора да потврди црква којој она припада, „мајка црква“.

Црква која од мајке цркве тражи аутокефалност - самосталност, независност у унутрашњој управи - обично се позива на 34. апостолски канон. У том канону пише: „Црква сваког народа треба да примуса сматра својим поглаваром, епископи одређене области не треба ништа да чине без сагласности првог међу њима, нити он треба било шта да чини без њихове сагласности“.

Црква је „једна, саборна и апостолска“, како пише у Симболу вере. Глава васељенске Цркве је сам Господ Исус Христос. Свака аутокефална црква појединачно - и све заједно - морају да чувају неповређено Свето писмо, Предање, докмате и једнообразност богослужења, а унутрашње уређење свака помесна црква слободна је да постави на свој начин, наравно – уз строго очување канонског поретка.

Славите Господа сви народи! На свом језику, на свој начин...

◆ Руска црква

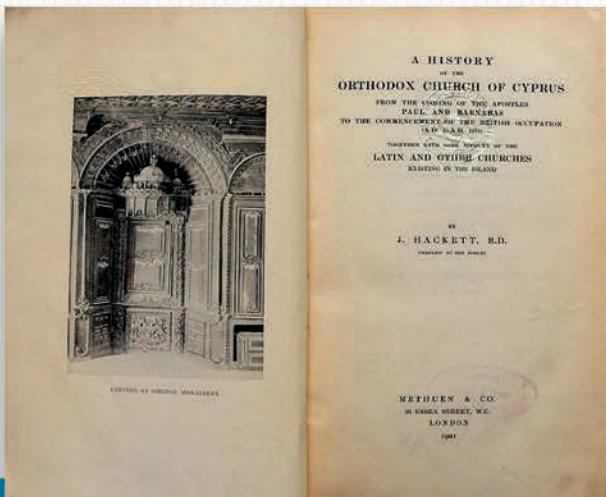
Црква Покрова Пресвете Богородице у Боголјубову, на реци Нерлу код Владимира, 1165.

Од крштења Русије у време кнеза Владимира 989. године, Кијевска митрополија налазила се под јурисдикцијом цариградског патријарха. Године 1589. цариградски патријарх Јеремија даје митрополиту Јову титулу патријарха Русије. Патријаршију је укинуо Петар Велики (1721) и заменио је Светим синодом. Патријаршија је поново васпостављена тек после 1917. избором патријарха Тихона.

Румунска црква ◆

Манастирска црква у Воронету у Румунији, 1488-1547.

Хришћанство се укоренило у Дакији још почетком II века, у време римске владавине. Већ 325. један готски епископ из Дакије присуствује Никејском сабору. У XV веку организују се две велике митрополије, у Влашкој и Молдавији. После добијања државне независности 1877. Румунска црква стиче аутономију. Године 1925. оснива се Румунска патријаршија, уздицањем букурештанског архиепископа на степен патријарха.

◆ Историја

*цркве
Историја
Кијарске цркве
од апостола
Павла и Варнаве до почетка
енглеске окупације, енглеској војног
свештеника Џ. Хакета, 1901.*

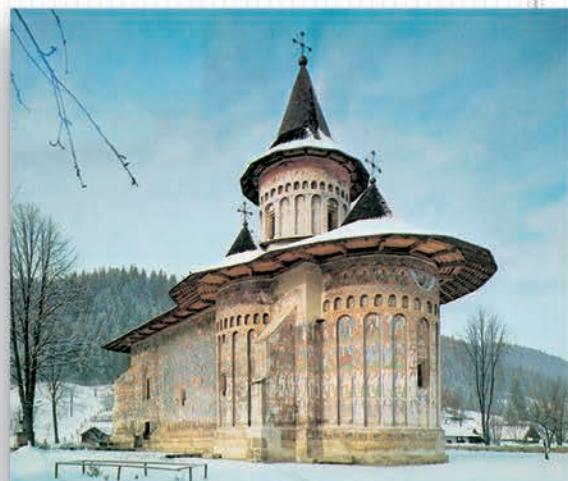
Дела Јевсевија, епископа Кесаријског (+340), Црквена историја, Хроника, и Живот Константина Великог представљају основне изворе за историју Цркве првих векова.

◆ Кипарска црква

*Богородичина црква,
„Анђелима подигнута“
како је зову, у XI веку
сазидана на спајајим
шемељима, недалеко од
Ларнаке, Кипар.*

Кипарска архиепископија проглашена је аутокефалном на Ефеском сабору (431), пошто су је основали свети Павле и Варнава. Архиепископ Макарије (1950-1977) био је истовремено и председник земље (етнарх). Архиепископија има седиште у Никозији.

◆ Бугарска црква

*Црква Александра Невског у Софији,
у првом ћелану куполе руске цркве.*

Бугари су примили хришћанство у време цара Бориса, 865. године. Прва Бугарска патријаршија трајала је кратко – од 1017. до 1019, у време цара Симеона. Године 1186. обнавља се патријаршија са центром у Трнову, али је и она, доласком Турaka 1393. укинута. У време отоманске владавине, Бугарска црква била је под јурисдикцијом Цариградске патријаршије, да би 1879, уз неслагање Цариграда, патријаршија поново била основана. Овај раскол превазиђен је 1945, али је тек 1959, после 560 година, васпостављена Бугарска патријаршија.

Финска црква ◆

Црква Усиења пресвете Богородице у Хелсинкију.

Православна финска црква оформила се 1918. године као од Московске патријаршије независна црква, а 1923. добила је од Цариградске патријаршије статус аутономне архиепископије под јурисдикцијом Цариграда. Црква има административно седиште у Куопиу, где је и седиште архиепископа Карелије и целе Финске. Православни чине 1,2% становништва Финске, што је око 70000 верника.

када је од московског патријарха добила аутономију. Поглавар Јапанске цркве је Теодосије Нагашима, архиепископ Токија и митрополит целог Јапана. Седиште Цркве је у Токију. Православних Јапанаца има око 40000.

◆ Јапанска црква

Моћив са барјака Јапанске православне цркве.

Православље је у Јапан стигло из Русије 1860. године. Просветитељ и равноапостолни мисионар Јапана је отац Николај (Касаткин) (1836-1912). После Другог светског рата Јапанска црква зависила је од Руске аутокефалне митрополије у Њујорку, све до 1970. године

◆ Пољска црква

Маја епархија Пољске православне цркве.

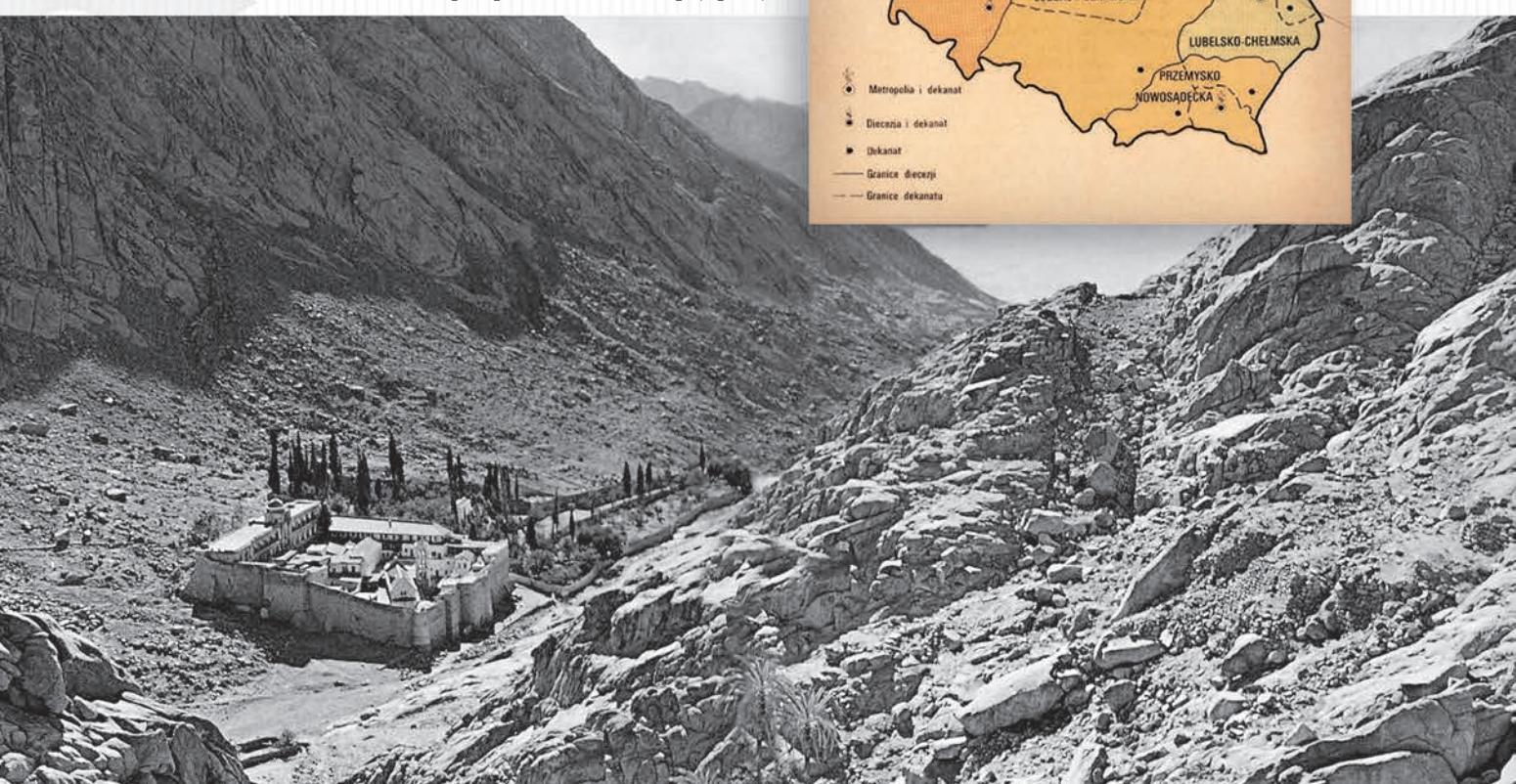
Прве православне епископије у Пољској основане у IX веку, у време мисије светих Кирила и Методија, али већ у X преовлађује римокатолички утицај. Пољска православна црква основана је после Првог светског рата за православне Белорусе и Украјинце на територији Пољске. Године 1924. Васељенска патријаршија даје јој статус аутокефалне цркве. После Другог светског рата, 1948, патријарх московски Алексеј обнавља тај статус. Пољска црква има око 700000 верника. Године 1990. Пољској цркви приступили су обраћени Португалци: пет епархија у Бразилу, Шпанији и Португалији.

◆ Синајска црква

Манастир Свете Катарине на њујоршким Синајом подножју Синајске горе.

Синајска архиепископија обухавата, у ствари, само манастир Свете Катарине, који је основао цар Јустинијан I (VI век), у подножју Мојсијеве горе. У почетку је манастир зависио од

Јерусалимске патријаршије, али 1575. Цариградски синод признао му је аутокефалију, док су 1872. године то учиниле и четири древне источне патријаршије.

Канонска структура православља подразумева, по канонском поретку следеће аутокефалне цркве: Цариградску, Александријску, Антиохијску, Јерусалимску патријаршију и патријаршије Москве, Србије, Румуније, Бугарске, аутокефалне цркве Кипра, Грчке, Пољске, Албаније, аутономне цркве Грузије, Чешке, Финске и Синајску архиепископију. Овом низу придржује се и Православна црква Америке којој су Руска црква и друге словенске цркве признале аутокефалност, али не и Цариград, патријаршије и аутокефалне цркве грчког језика.

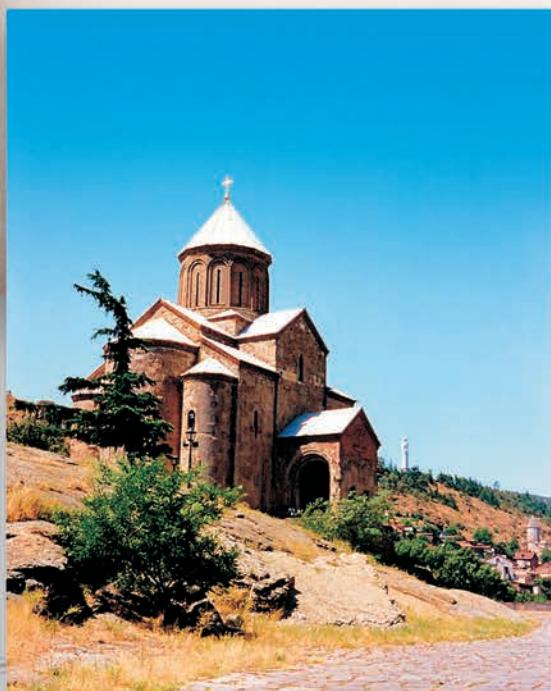
У цркви постоје две врсте аутономије: спољашња и унутрашња. Спољашњу аутономију црква може да има у односу према држави. Унутрашња аутономија је у самој цркви, у њеном унутрашњем организовању и функционисању. Епархије су аутономне у односу према патријаршији, као што су и манастири у одређеном домену аутономни у односу на епархију. Аутономна црква је саставни део аутокефалне цркве и може се састојати и од више епархија одређене области.

Услови за независност, аутокефалију су: воља верника - народа, сагласност свештенства (сагласност свештенства и народа), затим као спољни услов се јавља политички самостална држава, а некад је била важна и територијална удаљеност од мајке цркве.

У току развоја цркве епископи у главним градовима провинција добили су назив митрополити. Сазивали су саборе и њима председавали. Архиепископ је исто што и митрополит који има право власти и части. Архиепископи су стајали а и данас стоје на челу неких аутокефалних цркви са рангом архиепископије. Архиепископију сачињавају епархије које су у њеном саставу.

Српска црква, која данас има статус патријаршије, постала је прво Српска архиепископија и добила је 1219. године од матичне, Никејске (Цариградске) патријаршије пуну аутономију, аутокефалност, са светим Савом као првим

архиепископом. Добијањем самовласности, Српска архиепископија стекла је могућност да на територији целе Србије организује сопствене епархије.

Грузијска црква ◆

Богородичина црква у Тбилисију, 1278-1289.

Грузини спадају у народе који су међу првима примили хришћанство, још у V веку. До 1053. године, кад постаје аутокефална, Грузијска црква била је у тесној вези са Антиохијском патријаршијом. Од 1817. до 1917. зависила је од Москве и није имала аутономију. Године 1918. поново постаје независна, али Руска црква признаје јој статус аутокефалне патријаршије тек 1944. године. Седиште Грузијске патријаршије (католикосата) је у Тбилисију.

НАСТАНАј СРПСКЕ ЦРКВЕ [01. 02]

Од доласка Јужних Словена на Балкан, хришћанство је полако улазило у њихове затворене заједнице. Мали део крштен је у време цара Ираклија (610-640). Много делотворнија јужнословенска мисија извршена је из Охрида, два века касније, у време свете браће Кирила и Методија, односно, њихових ученика Клиmenta и Наума. Дошавши у област Охрида и Преспе, свети Климент и Наум оснивају прву школу на словенском језику кроз коју је прошло око три хиљаде ученика. У Охриду се преводи Свето писмо и богослужбене књиге са грчког на старословенски. У Охриду је основана и прва епископија за Словене, чији је први епископ био свети Климент (од 893.) На обали Охридског језера настала су прва два словенска манастира, Свети Климент и Свети Наум. Словенске територије тако долазе под јурисдикцију Охридске архиепископије.

Охридска архиепископија задржала је јурисдикцију над великим делом српске територије, не само током процеса у коме је формирана српска држава, већ и после њеног осамостаљивања 1190. године. Њене три епархије – Рашка, Липљанска и Призренска, заузимале су велики део Србије. Рашки епископ био је Србин, а из Липљана и Призрена грчки епископи спроводили су хеленизацију. Под Охридском архиепископијом били су и делови, тада још увек византијске територије, насељени Србима - Браничевска, Београдска и Нишка епископија.

Повремено је и Грчка митрополија у Драчу преузимала делове ових епархија.

У западним српским земаљама – Зети, Травунији и Захумљу, насељеним такође православним становништвом, црквену организацију имала је само римокатоличка црква, тако да су ови крајеви потпадали под јурисдикцију Сплитске и Барске, а повремено и Дубровачке архиепископије. Сам Стефан Немања, родивши се у Рибница (Подгорици) крштен је по католичком обреду, да би, после преласка породице у Рас, поново био крштен православним крштењем.

Присуство латинских и грчких свештеника и епископа уводило је, на мала врата и политичке утицаје у земље српских великих жупана. Сукобљавање политичких утицаја Истока и Запада нарочито се интензивирало у периоду после пада Цариграда 1204. године. Српски владари умели су да из ових сукоба извуку најбоље за своју земљу – да круну добијену са Запада чврсто вежу уз самосталну цркву чија је аутокефалност извојевана на Истоку. Најважнију улогу у утемељењу Српске цркве, а тиме и у рађању српске државе имао је први српски архиепископ – свети Сава.

Свети Никола, свети Симеон и свети Сава ◆

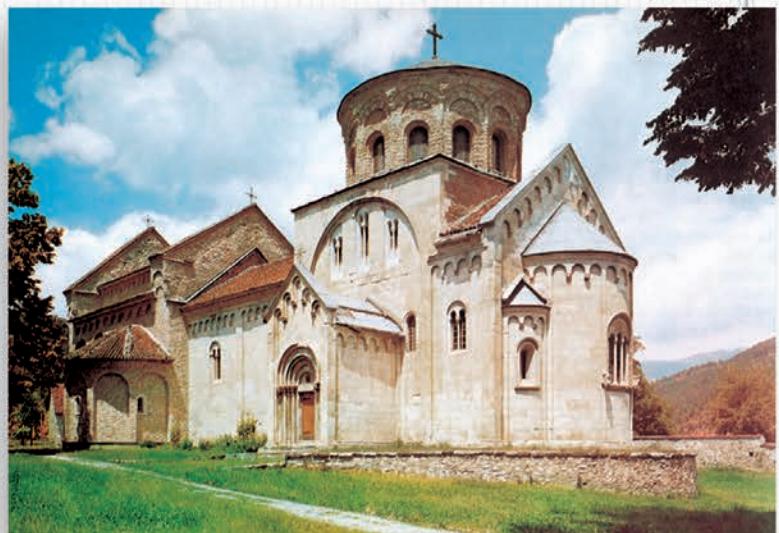
Фреска из цркве Часног крста манастира Остирог, XVII век.

Архијереји – свети Сава и свети Николај епископ Мирликијски Чудотворац, међу њима - свети Симеон као монах са владарским инсигнијама.

♦ Охридска архиепископија
Црква Свете Софије у Охриду, XI век.

Охридска архиепископија вековима је представљала мост између Васељенске патријаршије и цркве код Јужних Словена. Основана као патријаршија у време цара Самуила (976-1014), после слома његовог Бугарског царства деградирана је у ранг архиепископије потчињене Цариградској патријаршији, са Грцима као архиепископима. Једино је први архиепископ Јован био Словен. После њега, из овог седишта често се спроводила хеленизација Словена. Охридска архиепископија постојала је непрестано до свог укидања 1767. године.

♦ Мајка црква ♦

Студеница, задужбина Стефана Немање, владара који је поставши монах, чврстим спонама повезао Српску цркву и српску државу. Подигнута у време док је држава била вазална, а Црква преко Охридске архиепископије, потчињена Васељенској патријаршији, Студеница својом лепотом и велелепношћу оваплођује узрастање како младе државе, тако и сазревање идеје о неопходности црквене аутономије.

♦ Стара Хумска епископија

Црква Светог Михаила у Стону, полуострво Пељешац, Хрватска.

Неке од најстаријих српских цркава налазе се у западним областима, у којима су се преплитали утицаји Римске и Византијске цркве. У Стону на Пељешцу, у Богородичној цркви, налазило се до 1242. седиште хумског епископа.

♦ Звено Српске патријаршије

Родојово звено из цркве Светог Николе у Бањи, 1432, ризница манастира Пећка патријаршија.

Српска црква уздигнута је на степен патријаршије на Сабору у Скопљу, 1346. године. Дотадашњи архиепископ Јоаникије постао је први српски патријарх са седиштем у Пећи. Цариградска патријаршија признала је ову саборску одлуку тек 1375. После пада Српске деспотовине под Турке 1459. године Патријаршија је запустела, да би у време патријарха Макарија (Соколовића) 1557. била обновљена, па опет укинута 1766. Духовно вођство над Србима тада преузима Београдско-Карловачка митрополија, да би од 1921. године, када је Српској цркви коначно враћен ранг патријаршије, српски патријарх понео титулу патријарха пећког и митрополита београдско-карловачког.

Кад је свети Сава ишао по земљи,
Још пре свог рођења,
Док се звао Растко,
Као што иде и сада,
Само га не видимо,
А можда је то било и доцније.

Кренуо је Савиним Стопама,
Ка Савином извору,
На Савином врху,
Јер другог пута и нема.

Из песме „Прича о светом Сави” Матије Бећковића

